

EMPATIJA V PREDŠOLSKEM OBDOBJU

UVOD

V današnjem času je izredno pomembno za človeka, da je v stiku z drugimi ljudmi, saj je človek družbeno in družabno bitje, ki s pomočjo stika drugih spozna sebe in druge. Drugega človeka lahko razumemo samo, če se v njega vživimo in prepoznamo njegove želje oziroma potrebe, tukaj pa je izredno pomembna empatija, ki jo človek premore. Empatija ni prirojena in tudi ni gensko pogojena, ampak se je naučimo od svojih najbližjih (staršev) in pa tudi iz okolja. Je lastnost, ki jo otrok zelo težko razvije, zato je pri tem izredno pomemben zgled staršev. Je zelo pomembna saj nam pomaga razumeti čustva drugih, res pa je, da niso vsi ljudje empatični. Zelo pomembno je, da imajo razvito empatijo vzgojitelji v vrtcu in učitelji v šoli, saj tako bolj sočustvujejo z otroki in jih lažje razumejo, prav tako pa jo tudi otroci lažje razvijajo z dobrim zgledom.

1. OPREDELITEV EMPATIJE

Empatija je proces, v katerem je mogoče razumeti občutke drugih. Je dojemanje drugih osebkov in njihovih doživljajev. Empatija ima tudi vlogo samospoznavanja, saj se preko nje zavemo svojih lastnosti in sposobnosti, ki jih so nam skupne z drugimi. Prav tako, lahko ugotovimo, katere potencialne še lahko razvijemo in katerih nam primanjkuje. Omogoča nam, da občutimo, ubesedimo in dojamemo to, kako neka oseba doživlja sedanje, prihodnje ali preteklo stanje (Simonič, 2010).

Empatijo bi lahko opredelili, kot sposobnost posameznika, da se postavi na mesto drugega, pri čemer se vživi v občutja in misli druge osebe drugih ljudi (Simonič, 2010). Marjanovič Umek

in Zupančič (2004) opredeljujeta empatijo kot čustveno stanje ali položaj druge osebe na katerega se odzovemo. Shapiro (1999) navaja, do so otroci z razvitejšo empatijo bolj priljubljeni med vrstniki in odraslimi in da tudi dosegajo večje uspehe, prav tako naj bi bili ti otroci manj agresivni in tudi rajši sodelujejo v družbenih aktivnostih. Horvat in Magajna (1989), v svoji knjigi pišeta, da tisti, ki je bolj empatičen hitreje nudi pomoč nekemu, ki je v stiski in mu zna pomagati.

2. RAZVOJ EMPATIJE

Razvojni psihologi poudarjajo, da ima empatija dve sestavini in sicer čustveni odziv na druge, ki se razvije v prvih šestih letih življenja in spoznavni odziv, ki določa stopnjo, do katere so starejši otroci sposobni uvideti in dojeti stališča ali pogled drugega človeka (Shapiro, 1999).

Martin Hoffman (2000) je bil eden prvih, ki je predstavil razvoj empatije. V štiristopenjskem modelu je razvil empatijo po fazah v otroštvu.

Obdobje dojenčka

Že v prvem letu življenja se pri dojenčkih opazi čustvena empatija. Ko je poleg njih dojenček, ki joka se pogosto obrnejo k njemu in tudi sami zajokajo. Stiska tega dojenčka je tudi njihova stiska. Ameriški psiholog Hoffman (2000) imenuje ta pojav globalna empatija, ki pove, da dojenček še ni sposoben razločevati med svetom, ki ga obdaja in seboj, zato si stisko drugega otroka razlaga kot svojo.

Obdobje malčka

Po prvem letu starosti stopijo otroci v drugo obdobje empatije, v katerem prepoznavajo, da stiska drugega ni njihova. Večina malčkov si prizadeva zmanjšati stisko vrstnika, vendar po navadi ne vedo kako, kar pri njih sproži stanje empatične zmedenosti (Shapiro, 1999). Zanj je značilno, da se pojavi po prvem letu starosti. Tu je značilno, da otrok, ki bo videl, drugega otroka jokati, ga bo poskušal potolažiti na tak način s katerim bi pomiril sebe. In sicer tako, da

mu prinese svojo najljubšo igračko ali da pokliče mamo. V tej fazi so otroci še sposobni razumeti stalnost predmeta, in tudi zaradi tega, je Hoffman zapisal, da so otroci zmožni prehoda na egocentrično empatijo.

Predšolsko obdobje

Tretja stopnja se po Hoffmanu pojavi med tremi in osmimi leti in se imenuje empatija za čustva drugih. V teh letih otroci nikakor niso več tako egocentrični, in se začnejo zavedati čustev. Predvsem gre tukaj za to, da znajo razločevati kdaj gre za njihova in kdaj za druga čustva. Otroci so v tem obdobju sposobni tudi empatičnega odziva za ljudi, ki niso fizično prisotni.

Otroštvo in mladostništvo

Po Hoffmanu (2011) četrto stopnjo razvoja empatije, ki se pojavi v poznem otroštvu in mladostništvu, imenujemo empatija za posameznikovo stanje. Gre se za to, da so otroci zmožni empatije za različne ljudi, na primer za brezdomca ali revne ljudi. Otroci se zavedo, da so tako oni kot drugi neodvisne osebe, katerih čustva se lahko navezujejo ne samo na trenutno situacijo ampak tudi na druge življenjske dogodke.

3. VLOGA EMPATIJE V VRTCU

Pri delu v vrtcu se z empatijo srečujemo skoraj vsi, pojavi se v odnosu strokovni delavec – otrok, strokovni delavec – starš in otrok – otrok. Vživljanje v otroka in predvsem vživljanje v to, kako se starši počutijo igra izredno pomembno vlogo takrat, ko začne otrok prvič obiskovati vrtec. Otroci so si zelo različni zato tudi ni nič nenavadnega, da na stvari različno odreagirajo.

Vsak otrok drugače odreagira na slabo počutje, žalost ali na veselje svojega sovrstnika. Veliko jih je tudi takih, ki ne vedo točno kako bi postopali v dani situaciji, zato se na pomoč obrnejo k vzgojiteljici in ji poročajo o svoji zaznavi, drugi pristopijo do otroka, ki je žalosten in mu poskušajo pomagati in ga potolažiti (prinesejo mu igračo, ga pobožajo, ga ogovorijo). Malokrat se zgodi, da bi se otrok s silo odzval na otroka, ki je žalosten, zaznati pa je, da se večkrat rajši odmaknejo stran.

V vrtcu je veliko vsakodnevnih dejavnosti, ki pripomorejo k razvijanju vživljanja v druge. Na primer, velikokrat se od jutranjem krogu pogovarjamo o počutjih posameznikov, o njihovih vzrokih, načinih reagiranja. Tudi veliko pravljič si preberemo v katerih se ljudje ali živali počutijo žalostne in preko njih, poizkušamo ugotoviti, kako jim pomagati in kako odreagirati v dani situaciji. Pravljičice so lahko tudi osnova za voden pogovor o prebrani vsebini, ki pa ga poglobimo s tem, da jim postavljamo odprta vprašanja. Prav tako se otroci velikokrat igrajo simbolnih iger, iger vlog, in pa tudi dramatizacijo in animacijo lutk preko katerih imajo odlične priložnosti, da se preizkusijo v vlogi drugega in preizkušajo različne čustvene situacije. Pri teh stvareh veliko uporabljajo tudi svoje lastne izkušnje (npr. obnašanje in oponašanje določene živali v pravljičici, vloga zdravnika, vloga pacienta...).

4. EMPATIČNI VZGOJITELJ

Empatija je pri vzgojiteljih izredno pomembna. Lepičnik Vodopivec (2004) je v svojih raziskavah o empatiji vzgojiteljev ugotovila, da oni lahko s svojo umirjenostjo, empatičnostjo in socialnim zaupanjem, pozitivno vplivajo na procese vzgoje v vrtcu. Empatični vzgojitelji hitro prepoznajo dejavnike otrokovega obnašanja in vedenja in izberejo primerna vzgojna sredstva in postopke pri reševanju le teh.

V raziskavi, ki jo je naredila je bilo ugotovljeno, da so vzgojitelji najbolj zadržani pri sprejemanju novih informacij, kar je verjetno posledica dolgoletne vzgoje s temelji na behaviorističnem konceptu. Empatični vzgojitelji spodbujajo razvoj otrokove empatije in empatičnega znanja (Lepičnik Vodopivec, 2004).

ZAKLJUČEK

Empatija je danes izrednega pomena, saj kljub temu, da se z njo ne rodimo se jo lahko naučimo ob dobrih vzorih staršev in okolice. Zelo pomembno je, da jo razvijemo že v otroštvu, saj so jo zmožni razvijati že dojenčki.

Ključni razvoj empatije je v predšolskem obdobju. V vrtcu otrok lahko preko različnih

dejavnosti razvija empatijo, prav tako pa je zelo pomembno, da vzgojitelji v vrtcu spodbujajo sproščeno in varno okolje, saj tako pomembno prispevajo k razvoju empatičnosti pri otroku.

Prav tako morajo biti otrokom tudi sami dober zgled. Vzgojiteljice v vrtcu predvsem s svojo empatičnostjo, občutljivostjo in umirjenostjo, vplivajo na ugodne čustvene pogoje in odnose, ki se razvijajo v predšolskem obdobju. Skozi otroštvo se vsako leto bolj razvija. Razvija se že pred prvim letom starosti, vendar na drugačen način kot kasneje. Enako pomembna je tudi v odraslosti saj se lahko razvije tudi kasneje.

Za konec lahko povzamemo, da je empatija posebna sestavina čustvene inteligence, ki je ljudem deloma prirojena. Zelo pomembno je, da starši otroku pokažejo svoja čustva in ga učijo z zgledom, prav tako pa da ga usmerjajo in spodbujajo, saj bo samo tako lahko otrok razvil empatijo. Pomembna je v vseh življenjskih obdobjih.

VIRI IN LITERATURA

Hoffman, M. L. (2000) Empathy and moral development. Pridobljeno 25. 10. 2020 s spletne strani: <http://catdir.loc.gov/catdir/samples/cam032/99029669.pdf>.

Horvat, L. in Magajna, L. (1989). Razvojna psihologija. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Lepičnik Vodopivec, J. (2004). Empatija vzgojiteljic kot element prikritega kurikuluma v vrtcu. Sodobna pedagogika, 55 (2), 140-151.

Marjanovič Umek, L. in Zupančič, M. (2004). Razvojna psihologija. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.

Shapiro, E. L. (1999). Čustvena inteligenca otrok. Ljubljana: Založba mladinska knjiga.

Simonič, B. (2010). Empatija: moč sočutja v medosebnih odnosih. Ljubljana: Brat Frančišek: Frančiškanski družinski inštitut. (Izzivi ljubezni; 3).